వలస

"అయిదివ్వండి బాబూ"

"ఏటీ అయిదా? ఆశకంతుండాలి. మూడు తీసుకో"

"కిట్టదు సావీ. కోసుదు దూరం ఎళ్లాల. మీకు తెల్దా బాబూ, మద్దినంతా అప్పే-లాక్కెల్లాల్సిందే" అన్నాడు ఏసురత్నం తువ్వాలుతో ముఖం తుడుచుకుంటూ.

"మూడున్నర యిస్తాను. నీకిష్టమైతేరా. లేపోతే లేదు" అని లాల్చీ జేబులోంచి రుమాలు తీసి నుదుటికి పట్టిన చెమట తుడుచుకుంటూ ముందుకు కదిలాడు అతను.

ఏమీ పాలుపోక ఏసురత్నం రెండు నిమిషాలలాగే నిలుచుండిపోయాడు.

అతను వెనక్కి చూడకుండా తాపీగా ముందుకే నడుస్తున్నాడు.

మరీ మూడున్నరకే బేరమొప్పుకోవడమా? తిరుగుబేరం లేక పోతే ఈసురోమంటా రావాల. ఈ బేరమొదిలేసుకుంటే మూడున్నరా పోతాది- ఏసురత్నానికి బేరమొదులుకోడానికి మనసొప్పలేదు.

రిక్షా ఎక్కి గబగబా పోనిచ్చాడు.

"ఎక్కండి బాబూ"

"నేనెక్కను, ముందే ఈ మాటనొచ్చుగా. నన్ను కొంతదూరం నడిపించాక, నువ్వెక్కమంటే ఎక్కేస్తాననుకున్నావా?" అన్నాడతను ముఖం చిట్లించుకుంటూ.

"కిట్టదని వెంటనే ఒప్పులేకపోయాను సావీ. కోపగించకండి".

"కిట్టకపోతే ఇప్పుడెందుకొచ్చావ్".

"తప్పక సావీ. బండద్దయినా సంపాయించాలి కదా బాబూ" అన్నాడు ఏసురత్నం వినయంగా.

అతనేమనుకున్నాడో రిక్షా ఎక్కి కూచుని "పోనీ" అన్నాడు.

"అమ్మయ్య" అనుకుంటూ ఏసురత్నం పెడల్‌మీద బరువుగా కాలేశాడు.

సూర్యుడు నడినెత్తిమీదున్నాడేమో ఎండ పేలిపోతోంది.

అంత ఎండలోనూ ఆ పట్నం మెయిన్‌రోడ్డు హడావుడిగా వుంది. మెయిన్ రోడ్డు కటూయిటూ వున్న షాపుల్లో చిన్నా, పెద్దా బేరాలు సాగిపోతున్నాయి.

రద్దీని తప్పించుకుంటూ ఏసురత్నం కొంచెం వేగంగానూ, ఎంతో మెళకువగానూ రిక్షాను తొక్కుతున్నాడు.

ఓ ఆటో దాదాపు ఢీకొనబోయింది. ఏసురత్నం హేండిల్ పక్కకు తిప్పడంతో ఆటో, రిక్షాను రాసుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

"ఎదవ నంజికొడుకు, ఎదవ గీర, ఆడికేం బండిలో బద్రంగా కూకుంటాడు" అని ఏసురత్నం సణుక్కున్నాడు.

రిక్షా మెయిన్‌రోడ్డు దాటింది. మరో పావు గంటకు పట్నం పొలిమేర దాటింది.

ట్రాఫిక్ పలచబడింది. అప్పుడో లారీ, అప్పుడో బస్సూ వెళ్తున్నాయి.

రిక్షాలో కూర్చున్నతను కాలక్షేపానికి కాబోలు, 'ఏవోయ్' అన్నాడు.

"ఏం బాబూ" అని బదులిచ్చాడు ఏసురత్నం.

"నీదీవూరేనా"

"కాదు బాబూ. ఎంకటాపురం"

"ఏటేటి, వెంకటాపురమా! రాయలసీమ! అంతదూరం నుంచి వచ్చావా? ఎన్నాళ్ళయిందేటీ ఇక్కడకొచ్చి"

"ఏడాదవుద్ది బాబూ"

"పుట్టినూరు విడిచిపెట్టి ఇంతదూరం వచ్చావేటి?"

"పుట్టినూళ్ళో పొట్ట గడవకపోతే ఏం చేస్తాం సావీ. ఆకలికాగలేక శానా మందిమి ఇక్కడికొచ్చేసేం".

"అయ్యో పాపం, ఎంతమందొచ్చేరేటి"

ఏసురత్నం మాటాడలేదు. అప్పొచ్చింది. రిక్షా దిగాడు. రిక్షా కమ్మీ ఓ చేత్తోనూ, హేండిల్ మరో చేత్తోనూ పట్టుకుని లాగుతున్నాడు.

అతను మళ్ళీ ఏదో అడిగాడు.

ఏసురత్నం వినిపించుకోనట్టు రిక్షా లాగుతున్నాడు చెమటలు కక్కుతూ. జోళ్ళు లేని కాళ్ళు మండిపోతున్నాయి. చెమటకు బనియను ఒంటికంటుకుపోయి చిరాకు చిరాకుగా వుంది.

అప్ ఎక్కడం పూర్తవడంతో ఏసురత్నం రిక్షా సీటు మీద కూర్చుని గస తీర్చుకుంటున్నాడు. డౌను కావడంతో తొక్కక్కర్లేకుండానే రిక్షా వెళ్తోంది.

తన దగ్గర రెండు రూపాయలున్నాయి. ఈ బేరం డబ్బులు కూడా కలిపితే అయిదున్నర అవుతాది. రిక్షా అద్దె పోను అర్థరూపాయి మిగుల్తాది. మరో రెండు మూడు బేరాలన్నా తగిల్తేకానీ ఇంట్లో పొయ్యి ఎలగదు– అనుకున్నాడు ఏసురత్నం.

రిక్షా డౌన్‌లో రయ్‌మని వెళ్తోంది. వెనకనుంచి హారన్ వినిపించడంతో ఏసురత్నం రిక్షాను రోడ్డుపక్కకు పోనిచ్చాడు. ఇంతలో ఆయిల్ టాంకర్‌ను ఓవర్ టేక్ చేస్తూ ఓ లారీ రిక్షామీద కొచ్చేసింది. ఏసురత్నం అసంకల్పితంగా హేండిల్‌ను ఎడమ పక్కకు తిప్పేశాడు. రిక్షా రోడ్డు మీంచి పిల్లి మొగ్గలేస్తూ పంట పొలంలో పడిపోయింది.

"అమ్మా" అని మూలిగాడు ఏసురత్నం.

❀❀❀

సత్తెమ్మ నీరసంగా అడుగులేస్తోంది. ప్రాణాలు కళ్ళలోకొచ్చినట్లుగా వుంది. ఆమె తల ఉడతలు పీకిన తాట్టెంకలా వుంది. అస్థిపంజరం గాలిలో ఈదుతున్నట్లుగా నడుస్తోంది. సత్తెమ్మ ఒంటిమీద మల్లు చీర అతుకులతో మాసిపోయి వుంది.

సాయంకాలపు చిరుఎండను సత్తెమ్మ కళ్లు చూడలేకపోతున్నాయి. ఒక చెయ్యి నడుం మీదా, మరో చెయ్యి కళ్ళకు ఎండ తగలకుండా కనుబొమ్మలపైనా వేసి నడుస్తోంది.

"మల్లీ పోట్టాపీసుకేనా".

"ఔనక్కడకే"నన్నట్లు తలూపింది సత్తెమ్మ.

"నీ చాదస్తం కాపోతే, మనేర్దరొత్తే అళ్ళే ఆట్టుకురారేటి".

బుల్లి మాటకు జవాబివ్వకుండా సత్తెమ్మ ముందుకు నడిచింది.

"ఈ బుల్లికి అన్నీ ఆరాలే. నేనెక్కడికెళ్తే దీనికెందుకంట. అయినా, నా బాధ దానికెట్టా తెలుత్తాది. తల్లీ, తండ్రీ ఏ పుర్రాకులో పడి తిండెడతన్నారు" అనుకుంది సత్తెమ్మ.

అప్పుడే మళ్ళీ ఆకలేస్తన్నాది. పొద్దున్న ఈ వరాలు గంజినీళ్ళు పోసినాది. ఆళ్ళకే తిండానికి నేదు. ఆళ్ళ కన్న మాటేటీ ఎవురికి మాత్రం వున్నాది.

సత్తెమ్మ భారంగా నడుస్తోంది.

దూరంగా ఏడుపులు వినిపిస్తున్నాయి. సత్తెమ్మ గుండె గిలగిలలాడిపోయింది. ఎక్కడేడుపు వినిపించినా ఆమె వజవజ వణికిపోతుంది.

ఆమెకు కష్టాలు కొత్తకాదు. కన్నీళ్ళు కొత్తకాదు. అయినా ఆమె మనసు బండబారిపోలేదు. మరింత మెత్తబడింది.

సత్తెమ్మ వాళ్ళ దగ్గరకెళ్ళింది.

ఏడేళ్ళ పాప మీద పడి ఒకామె కడుపు తరుక్కుపోయేలా ఏడుస్తోంది. పక్కన మరికొంత మంది కన్నీళ్ళు కారుస్తున్నారు.

సత్తెమ్మ వాళ్ళను ఓదార్చడానికి ప్రయత్నించింది. ఆ దుఃఖంలో వాళ్ళు ఆమె మాటలను పట్టించుకోలేదు.

అక్కడ నుంచి సత్తెమ్మ కదిలింది. ఆమెకు కన్నీళ్ళు ఆగడం లేదు.

క్రిందటేడాది...

అయిదేళ్ళ మనవడు పోయాడు.

'నాన్నమ్మా, నాన్నమ్మా' అంటూ తన కూడా కూడా తిరిగేవాడు. తన దగ్గరే పడుకునేవాడు. వాడికి జబ్బు చేసింది. ఎన్ని రోజులకూ తగ్గలేదు. వూళ్ళో ఆచారి ఇచ్చిన మందులు మింగించారు. తగ్గలేదు. పది రూపాయలు అప్పుచేసి పక్కూరికి తీసికెళ్ళి పెద్ద డాక్టరుకు చూపించారు. ఆయన పరీక్ష చేసి, ఏవో మందులు రాసిచ్చాడు.

"కుర్రాడికి మంచి తిండి పెట్టాలి. బలమైన తిండి పెట్టకపోతే ఈ మందులేం పని చెయ్యవు" అని ఆయన గట్టిగా చెప్పాడు.

ఓ పూట తిండికే యాతన పడుతుంటే బలమైన తిండి ఎక్కడ నుంచి తెస్తారు? అన్నిటికీ ఆ దేవుడే వున్నాడనుకుని మళ్ళీ ఆచారి మందే వాడారు. ఓ రాత్రి మనవడికి కడుపులో నొప్పొచ్చింది. ఎగవూపిరి దిగవూపిరికి దిగినాక ఆచారిచ్చిన మందు తెచ్చారు. మందు తాగమని తల్లి అడిగినా, తండ్రి అడిగినా వాడు మింగలేదు. ఆఖరికి తను వాడి తల నిమురుతూ "ఇది తాగమ్మా, నీకు తగ్గిపోతాది! తాగయ్యా" అని మందిస్తే, కళ్ళు తెరచి, తనొంక చూసి, మింగేశాడు. ఆ తర్వాత మూసిన కన్ను మళ్ళీ తెరవనేలేదు.

సత్తెమ్మకు నీటి పొర అడ్డొచ్చి దారి కనిపించలేదు. ఆగి, చీర చెంగుతో కళ్ళు తుడుచుకుంది. చుట్టూ ఓసారి చూసింది.

ఎక్కడా పచ్చని చెట్టు లేదు. పొలాలు ఎడారుల్లా వున్నాయి. నేలంతా పగుళ్ళు దేరి వుంది. రాళ్ళూ, రప్పలతో నిండి వుంది.

ఆ వూళ్ళో పంటలు పండి రెండేళ్ళయ్యింది. వానల్లేక పంటల్లేవు. పంటల్లేక పనుల్లేవు. పనుల్లేక తిండి లేదు. ఉన్నవల్లా ఆకలే ఆకలి. బాధలే బాధలు. చావులే చావులు.

సత్తెమ్మ గాఢంగా నిట్టూర్చింది.

నడుస్తూ, నడుస్తూ గొప్పు తగిలి తూలి పడిపోబోయింది. కుడికాలి బొటన వేలి గోరు పైకి లేచి రక్తం వచ్చింది.

సత్తెమ్మ ఒంగుని గుప్పెడు ఇసక తీసి, రక్తం వస్తున్నచోట వేసి నొక్కి పెట్టింది. కొద్దిసేపు అలా వుంచి, తర్వాత నిలబడింది. చెయ్యి దులుపుకుంది.

మళ్ళీ నడక మొదలుపెట్టింది.

చిరు చీకట్లు కమ్ముకున్నాయి.

సత్తెమ్మ పోస్టాఫీసు దగ్గరకెళ్ళింది.

"ఏవే, మళ్ళీ వచ్చావ్" అన్నాడు పోస్టు మాస్టరు- అరుగుమీద కూర్చుని చుట్టలు చుట్టుకుంటూ.

"మనేర్డరొచ్చిందా బాబూ"

"ఏవిటే పిచ్చిముండా. రోజూ ఒకటే నస. మనియార్డరొస్తే నేనే తెచ్చిస్తాగా. రోజూ అంత దూరం నడిచి రావద్దని నీకెన్నిసార్లు చెప్పాను. నా మాట నాది. నీ నడక నీది" అన్నాడను చిరాకుపడుతూ.

"ఎందుకయ్యా, అలా ఇసుక్కుంటావ్. సీకటడితే ఇయాళ మానేసి రేపు తెస్తావు కదా అని నేనొచ్చాను" అని సత్తెమ్మ ఉసూరుమంటూ వెనుతిరిగింది.

చీకట్లో కళ్ళు చిట్లించిచూస్తూ- 'అక్కడాడెన్ని యాతనలు పడుతున్నాడో' అనుకుంది సత్తెమ్మ.

❀❀❀

ఏసు రత్నం గోడకు జేరబడి కళ్ళు మూసుకున్నాడు. ముఖం ఉబ్బిపోయింది. తొడ దగ్గరయిన గాయం ఇంకా సలుపుతూనే వుంది. ఒళ్ళంతా పచ్చి పచ్చిగా వుంది.

ఆ రోజున రిక్షా తిరగబడి పోయినప్పుడు ఏసురత్నం బోర్లాపడిపోయాడు. అతని మీద రిక్షా పడిపోయింది. కొంతసేపటి వరకూ ఏసురత్నానికి ఏం తేలీలేదు. మెదడు మొద్దుబారి పోయింది. నెమ్మదిగా లేచి చూసేసరికి రిక్షా ఎక్కినతను మరో పక్క పడిపోయి వున్నాడు.

ఏసురత్నం అతని దగ్గరకెళ్ళి చూశాడు. అతను మూలుగుతున్నాడు. ఏసురత్నం అతన్ని నెమ్మదిగా లేపి కూర్చోబెట్టాడు.

అంతలో కొందరు రిక్షావాళ్ళు అక్కడికి వచ్చి గాయాలతో వున్న ఇద్దర్నీ రోడ్డు మీదకు తీసుకువచ్చారు. తర్వాత, వాళ్ళను ఆస్పత్రిలో చేర్చారు.

ఆస్పత్రిలో గాయాలకు మందులేసి, కట్లుకట్టి ఇద్దర్నీ పంపేశారు.

రిక్షా రిమ్ములు వంగిపోయాయి. రిక్షాను ఓనరుకు అప్పగించారు. బాగు చేయించి ఇస్తే కానీ రిక్షాను తీసుకోనన్నాడు ఓనరు.

రిక్షాను రిపేరు చేయించడానికి తన వద్ద డబ్బు లేదన్నాడు ఏసురత్నం.

"ముందు మీరు రిక్షాను బాగు చేయించండి. రిపేర్‌కయిన డబ్బును రోజుకింత చొప్పున చెల్లగొట్టుకోండి" అని నలుగురూ నచ్చజెప్పడంతో తగ్గాడు ఓనర్.

"ప్చ్" అనుకున్నాడు ఏసురత్నం.

"రేపెలాగయినా రిక్షా ఎక్కితేనేగానీ రోజు గడవదు. మామూలుగా ఇచ్చే అద్దెతో పాటు రిక్షా రిపేరుకయిన ఖర్చుకూడా కొంత కట్టాలి. అది తీరేదాకా ఓ పూట గడవడమే కష్టం."

అమ్మ కింతవరకూ డబ్బు పంపలేదు. డబ్బు పంపి అప్పుడే ఇరవై రోజులకు పైగా అయ్యింది. అప్పుడు పంపింది మాత్రం ఎంత? ముప్పయి రూపాయలు! అమ్మెలా వుందో?

తమతోపాటు తననీ రమ్మంటే రాలేదు. ఆ పట్నాల్లో ఆ పాయికానాలూ, ఆ గొడవా పడలేనంది. ఉన్న వూరు విడిచి రాలేనంది. తన బతుకూ, చావూ అక్కడేనంది.

తనకు మాత్రం పుట్టి పెరిగిన వూరు విడిచిపెట్టి రావడం ఇష్టమా?

తమ వూరి నుంచి నూటయాభై మంది ఇక్కడి కొచ్చేశారు. పనుల్లేక వచ్చేశారు. పస్తులతో చావలేక వచ్చేశారు.

కాలిదగ్గర చురుక్కు మనడంతో ఏసురత్నం కళ్ళు తెరచి కింద చూశాడు. పక్కగా వేసుకున్న చిరుగుల దుప్పటి మీద చీమలు పాకుతున్నాయి. నెమ్మదిగా లేచి దుప్పటి దులిపాడు. పెళ్ళాన్ని పిల్చి చీపురుతో చీమల్ని తుడిచేయమన్నాడు.

ఆమె ఆపని చేస్తుంటే ఏసురత్నం చూస్తూ నిలబడ్డాడు. తర్వాత దుప్పటిని మరోసారి దులిపి, దానిమీద నడుం వాల్చాడు.

ఏసురత్నం ఉబ్బిన ముఖాన్ని చేత్తో నెమ్మదిగా పట్టుకున్నాడు.

రెండేళ్ళ పిల్లని చంకనేసుకుని, ఓ చేత్తో గిన్నె పట్టుకుని బయటికెళ్ళిన ఏసురత్నం భార్య సణుక్కుంటూ తిరిగొచ్చింది.

"బియ్యం ఎక్కడా అప్పు పుట్టనేదు. ఇయాళింక పస్తే" అంది.

ఆమె గొంతు మామూలుగా లేదు. అలాగని ఆ గొంతులో కోపం లేదు. విసుగులేదు.

ఏసురత్నం భార్య మాట విని వూరుకున్నాడు.

ఎవరూ మాత్రం ఎన్నిరోజులు అప్పు పెడతారు? తమ పక్క గుడిసెల్లో తమ వూరి వాళ్ళు కొందరుండడంవల్ల నాలుగు రోజులుగా బియ్యం, కాసిన్ని డబ్బులూ అప్పు ఇచ్చారు. వాళ్ళదీ తన లాంటి బతుకే. ఒళ్ళు సలుపుతున్నా రేపు రిక్షా ఎక్కక తప్పదు.

ఇలా అనుకుంటూ ఏసురత్నం మరో వైపుకి ఒత్తిగిల్లాడు.

సైడు కాలువల్లోంచి మురికి వాసన వస్తోంది. గుడిసెలో ఉక్కఉక్కగా వుంది. బయట ఎండ బడబాగ్నిలా వుంది. ఓ కాకి కావుకావు మంటూ అరుస్తోంది..

పక్క గుడిసెలోని సోమన్న వచ్చాడు. అతనితో పాటు మరొకడు వున్నాడు.

వాళ్ళ అడుగుల చప్పుడు విని ఏసురత్నం లేచాడు.

సోమన్న పక్కనున్న నాయుడ్ని చూసి, “నువ్వెప్పుడు దిగొద్దావురా” అన్నాడు ఏసురత్నం ఆశ్చర్యంగా.

“ఇక్కడేదైనా పని చూసుకుందామని ఇయేళే వచ్చేను. నీ కోసం పొద్దుటి నుంచీ ఎదుకుతూనే వున్నాను. ఇప్పటికి సోమన్న కన్పించాడు. నీ దగ్గరకు తీసుకొచ్చాడు” అన్నాడు నాయుడు.

“అమ్మెలా వుందిరా. డబ్బు పంపలేకపోయాను. ఈ మద్దిన యాక్సిడెంటయినాది”.

ఏసురత్నం మాటకు నాయుడు వెంటనే సమాధానమివ్వలేదు. కొన్ని క్షణాలు మౌనంగా వుండి, తలదించుకున్నాడు. అలా తలదించుకునే....

“ఇంకెక్కడి సత్తెమ్మ పిన్నిరా, నాలుగు రోజుల కిందటే చచ్చిపోయింది” అన్నాడు నెమ్మదిగా.

ఏసురత్నం బావురుమని ఏడవలేదు. ఎలా చనిపోయిందని అడగలేదు. అతని కళ్ళు పొడిగా వున్నాయి.

“అమ్మకింక డబ్బు పంపక్కర్లేదు” అనుకోగానే ఏసురత్నం కళ్లల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి.

కన్నతల్లి చచ్చిపోతే, తిండిపెట్టే బాధ తప్పిందని అనుకుంటున్న తనూ ఓ కొడుకేనా?

ఇప్పుడతని శరీరమే కాదు. మనసుకూడా పచ్చిపచ్చిగా వుంది.

ఇలాంటి వలసలెన్ని జరిగినా ఈ బతుకులింతే. ఈ వ్యవస్థ నుంచి మరో వ్యవస్థకు వలసపోతే తప్ప ఈ బతుకులు మారవు. ఆ సంగతి ఏసురత్నానికి తెలీదు. తెలియజెప్పే వాళ్ళకంట్లో అతను రేపో, మాపో పడకమానడు.

24–30 జూలై 1987, ఆంధ్రసచిత్ర వారపత్రిక